

ABD-İRAN RESTLEŞMESİ

“

Irak'ta IŞİD ile yapılan savaşın ilk iki yılında ABD, Haşdi Şâbi gruplarının faaliyetlerine karşı görmezden gelme politikasını uygulamıştır. Bu, Lübnan'daki Hizbullah'ın ve Suriye'deki İran destekli milislerin faaliyetlerine karşı da benimsemiş olduğu politikasıdır. ABD, Haşdi Şâbi gruplarının bu savaşa katılmasını İran'ı ve silahlı gruplarını zayıflatacak bir fırsat olarak değerlendirmiştir.

”

Dr. Watheq Al-Sadoon

Uzman, ORSAM

Haşdi Şâbi'nin 2014 yılında Irak'ta kurulmasından bu yana ABD bu yeni silahlı oluşumu dikkatle takip etmiş, giderek güçlenmesinden ve rolünün artmasından endişe duymuştur. Zira ABD, İran'ın Haşdi Şâbi'nin gücünü ve etkisini artırmaya çalıştığı kanaatinde. Haşdi Şâbi'nin kurulma aşamasına geri dönecek olursak, bu süreçte bazı

gizli koşulların etkili olduğunu görmekteyiz. Öyle ki bugün, Haşdi Şâbi'nin temsilcileri Haşdi Şâbi'nin IŞİD'in Irak'taki şehirleri ve geniş bölgeleri kontrol altına almasının ardından Şii dini mercii Ali Sistânî'nin 13 Haziran 2014 tarihinde çıkardığı "cihat fetvası" ile kurulduğunu ifade etmektedirler. Ancak, Sistânî'nin fetvaları ordu ve polisten bağımsız yeni bir askeri kuv-

vet oluşturulmasını içermemekte, sadece IŞİD'e karşı devletin güvenlik güçleri bünyesinde gönüllü bir mücadele çağrısını kapsamaktaydı. Öte yandan Sistânî'nin fetvalarından önce Irak ve Suriye'de askeri faaliyetlerini sürdüren İran destekli tüm silahlı gruplar Haşdi Şâbi'ye dahil olmuş ve Haşdi Şâbi'nin finansal, operasyonel ve silahsal faaliyetlerini kontrol etmeye

başlamıştır. Şüphesiz İran yönetimi "Irak'taki Hizbullah Tugayları", "Asaib Ehli'l Hak", "En-Nucebâ Hareketi" ve General Kâsım Süleymânî'nin yönettiği İran Devrim Muhafızları'na bağlı Feylak el-Kudüs öncülüğündeki diğer onlarca silahlı gruba meşruiyet ve yasallık kazandırmak için tarihi bir fırsat yakalamıştır. Söz konusu gruplar İran'ın IŞİD'in ortaya çıkmasından önce Irak'ta oluşturduğu silahlı gruplardır. Ayrıca, İran tarafından desteklenen silahlı grupların Haşdi Şâbi'ye dahil edilmesi, bu grupları Irak hükümetinin finanse etmesine ve silahlandırmasına yol açmıştır. Tıpkı İran Devrim Muhafızları, Lübnan'daki Hizbullah ve Yemen'deki Hüsiler gibi Irak'ta da İran müttefiki olan bu ideolojik askeri kuvvetin kurulmasına zemin hazırlayan tüm bu gelişmeler ABD'nin bilgisi ve gözleminde meydana gelmiştir.

Irak'ta IŞİD ile yapılan savaşın ilk iki yılında ABD, Haşdi Şâbi gruplarının faaliyetlerine karşı görmezden gelme politikasını uygulamıştır. Bu, Lübnan'daki Hizbullah'ın ve Suriye'deki İran destekli milislerin faaliyetlerine karşı da benimsemiş olduğu politikasıdır. ABD, Haşdi Şâbi gruplarının bu savaşa katılmasını İran'ı ve silahlı gruplarını zayıflatacak bir fırsat olarak değerlendirmiştir. Nitekim Haşdi Şâbi, IŞİD'e karşı yürütülen bu savaşta on binlerce üyesini kaybetmiştir. ABD, IŞİD ile yapılan savaşlar sırasında Haşdi Şâbi'nin savaştığı cephelere hava desteği göndermeye yanaşmamıştır. Buna ilaveten savaş esnasında Haşdi Şâbi gruplarına karşı ABD uçaklarından hatalı hava saldırıları yapılmıştır.

Ekim 2016'da Musul Muharebesi'nin patlak vermesiyle Haşdi Şâbi örgütlenme, silahlanma, donanım ve savaş tecrübesi anlamlarında üst düzey bir yetkinliğe ulaşırken ABD tarafından da yoğun eleştirilerin odağı olmuştur. İran'ın da teşvikleriyle Haşdi Şâbi'yi destekleyen Irak partileri, ABD'nin Haşdi Şâbi'yi hedef alan girişimlerinin önüne geçmeye çalışmış ve 26 Kasım 2016'da Haşdi Şâbi yasası Irak Parlamentosu'nda kabul edilmiştir. Bu yasa ile Haşdi Şâbi, Irak'ın resmi güvenlik kurumlarından biri olmuştur. Yasanın kabul edilmesinde IŞİD'e karşı kazanılan zaferler ve IŞİD'den temizlenen bölgelerde Haşdi Şâbi'nin popülerliğinin artması ile güçlenen Haşdi Şâbi'yi destekleyen partiler etkin rol oynamıştır. Aynı zamanda IŞİD'in savaş alanı haline gelen bölgelerini işgal etmesinden ve halklarının dağılmasından dolayı Sünni partilerin güçsüz bir duruma gelmeleri de bu yasanın kabul edilmesinde etkili olmuştur. ABD ve İran yüzleşmesinde Haşdi Şâbi yasasının kabul edilmesi Irak arenasındaki İran için bir kazanç niteliğindedir.

“

2019'un başlarından itibaren ABD -İran yüzleşmesinin boyutları derinleşmiştir. Irak'ın ise bu yüzleşmede iki taraf arasındaki çatışmaya sahne olması kuvvetle muhtemeldir. Bunun sebebi bir yandan ABD'nin Irak'ta büyük bir askeri varlığa sahip olması, öte yandan ise Irak'ta güçlü bir İran nüfuzunun olmasıdır.

”

Mayıs 2018'de ABD Dışişleri Bakanı Mike Pompeo, İran ile yapılacak müzakereler için 12 maddeden oluşan şartlarını açıklamıştır. ABD'nin şartlarından üç tanesi, çoğunluğu Haşdi Şâbi'ye dahil olan İran destekli silahlı grupların faaliyetleriyle doğrudan ilişkilidir. Bu üç şart (kısaca): İran menşeli Feylak el-Kudüs'ün faaliyetlerinin sonlandırılması, Irak'taki Şii milislerin silahsızlandırılması ve İran Devrim Muhafızları'na bağlı milislerin Suriye'den çekilmesi. Pompeo'nun şartları İran'ın Irak politikalarını etkilememiştir. İran, ABD'ye meydan okumaya ve Irak'taki İran müttefiklerini desteklemeye devam etmiştir. Sorasında ise Haşdi Şâbi, IŞİD ile yaptığı savaş sayesinde Irak'ın güvenlik meselelerinde güç ve önem kazanmıştır. Ayrıca Irak'ta Mayıs 2018'de yapılan parlamento seçimlerinden sonra da siyasi anlamda güçlü ve önemli bir pozisyon elde etmiştir. Haşdi Şâbi'nin siyasi kolları, “Fetih Koalisyonu Listesi”nden aday olduğu seçimlerde parlamentoda 48 sandalye kazanmıştır. Fetih Listesi ise bu seçimlerde Sadr'a bağlı “Sairun” Listesi'nden sonra ikinci olmuştur.

Fetih Listesi, “İnşa Koalisyonu” kapsamında farklı siyasi oluşumlardan çok sayıda milletvekilini bir araya getirmeyi ve yönetimi altında tutmayı başarmıştır. Fetih ve Sairun listeleri parlamento seçimlerinden sonra hükümetin kurulması sürecini yönetmeye başlamıştır. İran Devrim Muhafızları Komutanı General Muhammed Ali Caferî, 4 Kasım 2018'de Tahrân'da toplanan İranlılara hitaben yaptığı konuşmasında İran'ın Irak arenasında ABD'yi (3-0) yendiğini ifade etmiştir. Irak'ta Başkanlık

makamlarına (Meclis Başkanlığı, Cumhurbaşkanlığı ve Başbakanlık) seçilenlerin ise İran kampından olduğunu açıklamıştır.

Haşdi Şâbi'nin Irak'ın ekonomik meselelerinde de aktif bir rol oynaması için gerekli adımlar atılmıştır. Birçok şirket, bina ve ekipmanların mülkiyeti bazı bakanlıklardan Haşdi Şâbi'ye aktarılmıştır. Önceden Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'na bağlı olan “El-Mu'tasam” isimli müteahhitlik şirketi ve Hür ez-Zubeyr Bölgesi'nde Basra Valiliği İdaresi'ne bağlı olan Mesleki Eğitim Merkezi de Haşdi Şâbi'ye bağlanan kurumlara örnek olarak gösterilebilir. Bununla birlikte Haşdi Şâbi grupları farklı bakanlık ve hükümet kurumları ile olan ilişkileri sayesinde mali kazançlar da sağlamaktadır.

2019'un başlarından itibaren ABD -İran yüzleşmesinin boyutları derinleşmiştir. Irak'ın ise bu yüzleşmede iki taraf arasındaki çatışmaya sahne olması kuvvetle muhtemeldir. Bunun sebebi bir yandan ABD'nin Irak'ta büyük bir askeri varlığa sahip olması, öte yandan ise Irak'ta güçlü bir İran nüfuzunun olmasıdır. Bu olası yüzleşmede Haşdi Şâbi'nin nasıl bir rol oynayacağı ise zihinlerde soru işaretleri oluşturmaya devam etmektedir. Bu sorulara yanıt bulmak için ABD-İran yüzleşmesini iki aşamada sınıflandırmak mümkündür.

Birincisi: Siyasi gerilimler ve güvenlik olayları aşaması. İkincisi ise: Açık savaş aşaması. Şu anda ilk aşamaya tanık olduğumuzu söyleyebiliriz. Haşdi Şâbi'nin şu anki “teyakkuz” durumundan ve liderlerinin “esnek” açıklamaların-

dan İran ve Haşdi Şâbi komutanları arasında alınmış ortak bir kararın olduğu anlaşılmaktadır. Böyle bir karar alınmasının arka planında ise bu aşamada Haşdi Şâbi'yi ABD ile doğrudan karşı karşıya getirecek bir pozisyonun engellenmesi yer almaktadır. Aynı zamanda Haşdi Şâbi zaman zaman ABD'ye tehdit içerikli mesajlar vermektedir. Geçtiğimiz Mayıs'ta ABD'nin Bağdat Büyükelçiliği yakınlarındaki "meçhul" füze saldırısı İran'ın bu yeni yöntemini en iyi şekilde kanıtlamaktadır.

Haşdi Şâbi grupları ve komutanları ise bu saldırıyı yalanlamıştır. Ancak güpegündüz Bağdat'ın merkezinden ABD Büyükelçiliği'ne füze atmaya cesaret edebilecek Irak'taki tek yapının İran tarafından desteklenen Haşdi Şâbi'ye bağlı grupların olduğu herkesin malumudur. İran'ın halihazırda Haşdi Şâbi'yi ABD ile karşı karşıya getirmek istememesinin iki nedeni vardır. Birincisi, ABD'nin tıpkı İran Devrim Muhafızları gibi Haşdi Şâbi'yi de terör örgütü listesine almasından endişe duymasıdır. Böyle bir kararın alınması durumunda ABD, hem Haşdi Şâbi'ye hem de Irak hükümetine çok katı ve tehlikeli yaptırımlar uygulayacaktır. İran ise şu an tıpkı Irak'ın ekonomik istikrarına olduğu gibi Haşdi Şâbi'nin ekonomik faaliyetlerine de ihtiyaç duymaktadır. Çünkü İran, Irak ekonomisini ABD'nin yaptırımlarından dolayı sıkışmış durumda olan İran için bir cankurtaran olarak görmektedir. İkinci sebep ise İran'ın Haşdi Şâbi'nin şu anki aşamada sahip olduğu tüm gücünü korumak istemesidir. Çünkü ABD ve İran'ın karşı karşıya geleceği açık savaş niteliğindeki

bu süreçte İran, Haşdi Şâbi'nin gücünden faydalanmak istemektedir. Bu kriz eğer bir açık savaş noktasına gelirse Haşdi Şâbi gruplarının IŞİD ile yaptığı savaştaki gibi büyük bir katılım oranı ile İran'ın yanında yer alması beklenmemektedir. Bunun sebebi ABD ile karşılaşmasında Irak'ta İran'ın geniş bir kamusal desteğe sahip olmamasıdır.

Haşdi Şâbi unsurlarının ideolojik olarak Hizbullah ve Hûsiler kadar yapılanamamış olması da etkili olan bir diğer sebeptir. Tüm veriler, ABD ve İran arasında açık savaşın meydana gelmesi durumunda Haşdi Şâbi gruplarının ABD'nin Irak'taki kamp ve mevkillerine savaş ve roket timleri ile saldıracağına, savaşın ilk günlerinden sonra ise bu timlerin ortadan kaybolacağına işaret etmektedir.

“
Irak'taki gelişmeleri gözlemleyenlerin birçoğu Haşdi Şâbi'nin, Irak arenasındaki ABD-İran mücadelesinde kilit faktör olacağını düşünmektedir. ABD, Haşdi Şâbi'yi parçalamak için ya da unsurlarını Savunma ve İçişleri Bakanlıklarında toplamak için baskılarına devam edecektir. İran ise, Haşdi Şâbi'nin bağımsız askeri bir güç olarak kalabilmesi için elinden geleni yapmaya çalışacaktır.

—
Son zamanlarda İran, ABD ile olan ilişkilerinde farklı politikalar izle-

miştir. ABD'nin İran'a karşı uyguladığı katı ambargolar sebebiyle İran'da yaşanan zorluklar günden güne artmaktadır. İran, an itibariyle zayıf bir konumdadır. ABD'ye karşı saldırı yapan ve meydan okuyan bir pozisyonundan savunmaya ağırlık veren ve söz konusu diplomasi krizinden çıkma yolları arayan bir pozisyona geçmiştir.

Irak'taki gelişmeleri gözlemleyenlerin birçoğu Haşdi Şâbi'nin, Irak arenasındaki ABD-İran mücadelesinde kilit faktör olacağını düşünmektedir. ABD, Haşdi Şâbi'yi parçalamak için ya da unsurlarını Savunma ve İçişleri Bakanlıklarında toplamak için baskılarına devam edecektir. İran ise, Haşdi Şâbi'nin bağımsız askeri bir güç olarak kalabilmesi için elinden geleni yapmaya çalışacaktır. Ancak İran, ABD ile kıyaslandığında zayıf bir durumdadır. Dolayısıyla İran'ın ABD için endişe uyandıracak ve iki tarafı çatışmaya sürükleyecek derecede Haşdi Şâbi üzerinde bir politika uygulaması mümkün görünmemektedir.

Irak'ın, ABD ve İran arasında arabuluculuk rolünü üstlenmesi beklenmektedir. Sonuç olarak, ABD ve İran'ın birbirleriyle olan etkileşimleri ve ilişkilerinin kesintiye uğraması Haşdi Şâbi'nin devam etmesini ya da yok olmasını belirleyecektir. Haşdi Şâbi'ye bağlı silahlı gruplar Haşdi Şâbi'nin varlığı konusunda mutlaka İran'ın tutum ve yönlendirmelerine göre hareket edecektir. Öte yandan Haşdi Şâbi'nin parçalanmasını destekleyen Sünni ve Şii Iraklı siyasilerin sesleri de gitgide yükselmektedir. ■